

	Центральнoукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка	Силабус навчальної дисципліни			
		Назва дисципліни Історія України XIX ст.			
		Статус дисципліни <i>вибірковий компонент</i>			
Галузь знань	01 «Освіта/ Педагогіка»				
Спеціальність	014.07 «Середня освіта (Географія)» Додаткова спеціальність: 014.03 «Середня освіта (Історія)»				
Освітня програма	Середня освіта (Географія та Історія)				
Рівень вищої освіти	перший(бакалаврський)				
Форма навчання	денна				
Курс	III курс				
Семестр	VI семестр				
Обсяг дисципліни	Кредити	3	Години	90	
	Лекційні			20	
	Практичні/семінарські			12	
	Лабораторні			-	
	Самостійна робота			58	
Семестровий контроль	залік				
Викладач	Проскурова Світлана Володимирівна				
Контактна інформація	ел. адреса викладача s.v.proskurova@cuspu.edu.ua				
Кафедра	Історії України та всесвітньої історії				
Факультет	факультет історії, бізнес-освіти та права				
Предмет навчання	<p>Курс історії України XIX ст. викладається як складова частина загального курсу з історії України для студентів 3-го курсу ПГФ спеціальності Географія. Він охоплює період від остаточної ліквідації автономних прав України в кінці XVIII – на початку XIX ст. історії українських земель у складі Російської та Австрійської імперії до перехідних трансформаційних явищ початку XX ст.</p> <p>Об’єкт вивчення курсу – Історія України у XIX ст.</p> <p>Предмет вивчення курсу</p> <ul style="list-style-type: none"> - Історія українських земель як провінцій Російської та Австрійської імперій після втрати української державності наприкінці XVIII ст. - Економічне, соціальне, культурне, політичне становище українців у складі Російської та Австрійської (Австро – Угорської) імперій наприкінці XVIII –у XIX ст. -Історіографія історії України періоду XIX ст. - процес національного відродження та 				

	<p>українського націотворення протягом ХІХ ст., особливості, періодизація, персоналії, події національно-культурного відродження України в під російській і під австрійській Україні.</p> <p>Курс взаємопов'язаний з методикою викладання історії, всесвітньою історією, етнічною історією, історичною географією, культурологією.</p>
<p>Мета (Чому це цікаво/потрібно вивчати)</p>	<p>Метою курсу є цілісний виклад подій історії України ХІХ ст., як періоду надзвичайно важливого в плані соціально-культурних, економічних, національних трансформацій у складі двох імперій.</p> <p>Основні завдання курсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вивчення і творче осмислення студентами комплексу подій, явищ, персоналій історичного минулого українського народу кінця ХVІІІ – початку ХХ ст.; • висвітлення історіографії даного періоду; • аналіз економічного, соціального, політичного становища українських земель в складі Російської та Австро – Угорської імперій наприкінці ХVІІІ –у ХІХ ст.; • історико етнологічний аналіз етнічних, економічних, політичних, соціокультурних, релігійних чинників процесів національного відродження та українського націотворення протягом ХІХ ст., • засвоєння студентами основних історичних дат, понять і термінів, подій і явищ ХІХст.
<p>Компетентності</p>	<p>ЗК9 – здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ФК14 - здатність орієнтуватися в історичному часі, застосовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу, доцільно використовувати категоріально-понятійний апарат і хронологію історичної науки.</p> <p>ФК15 - здатність ефективно й грамотно працювати з різними джерелами історичної інформації, будувати усні й письмові висловлення щодо історичних фактів, історичних постатей та історичної теорії.</p> <p>ФК17 - здатність застосовувати пошук, аналіз та розуміння архівних матеріалів, дискутувати про минуле в політичному й культурному аспектах.</p> <p>ФК18 - здатність чітко і логічно відтворювати базові історичні знання, оцінювати нові відомості, факти, події та інтерпретації</p>

	в контексті формування в учнів цілісної історичної картини світу.
<p>Програмні результати (Чому можна навчитися)</p>	<p><i>У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти зможуть:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Знати логічні ланцюжки, хронологію історичних подій вітчизняної історії у ХІХ ст., алгоритм вчинків історичних персоналій, періодизацію, джерела, причини і чинники соціальних, політичних, економічних проблем історії цього періоду. 2. Доступно і переконливо висловлювати думки, використовувати виражальні можливості мови для опису історичних подій вітчизняної історії ХІХ ст., вести аргументовану дискусію на відповідну тематику. 3. Використовуючи цифрові технології для пошуку і ретрансляції потрібної історичної інформації, створювати мультимедійні презентації; виявляти маніпуляції інформацією історичного змісту як частину інформаційної війни держави-агресора і її пропагандистів, аргументовано спростовувати історичні фейки. 5. Читати, аналізувати і популяризувати в студентському середовищі науково-популярні публікації та художні твори історичного змісту що стосуються історії України ХІХ ст., робити коректні посилання. 6. Засвоїти основні поняття і терміни, явища історії України ХІХ ст. 7. Знати історіографію історії України ХІХ ст. <p>Програмні результати навчання:</p> <p>ПРН8 - <i>знає та розуміє</i> історичну термінологію й наукову періодизацію історичних процесів; основні концепції, теорії та етапи розвитку історичної науки.</p> <p>ПРН9 - <i>знає та розуміє</i> історіографію для аналізу сучасних наукових дискусій із проблем вітчизняної та всесвітньої історії.</p> <p>ПРН10 - <i>знає та розуміє</i> історичні особливості розвитку регіонів України, реалізовує краєзнавчий підхід на уроках географії та історії, у позакласній та позашкільній роботі з учнівською молоддю.</p> <p>ПРН14 – <i>складає</i> різноманітні тематичні карти, застосовуючи різні графічні прийоми, <i>аналізує інформацію</i> за географічними та історичними картами, атласами та іншими картографічними творами; <i>застосовує</i> ГІС-технології в обсязі, необхідному для роботи вчителя географії, історії та для вирішення задач, пов'язаних з просторово-розподіленою інформацією в середовищі ГІС;</p> <p>ПРН20 - Уміє використовувати новітні методологічні підходи у навчальній та професійній діяльності: цивілізаційний, аксіологічний, культурологічний, антропологічний, багатofакторний;</p> <p>ПРН21 - Уміє орієнтуватися в науковій періодизації,</p>

	<p>порівнювати історичні процеси вітчизняної та всесвітньої історії, виявляти тенденції міжнародних відносин, пов'язані з геополітичними чинниками; працювати з джерелами інформації, інтегрувати їх зміст, визнавати й сприймати різноманітність критичного аналізу і оцінок історичних джерел</p>
<p>Зміст дисципліни</p>	<p style="text-align: center;">5.ТЕМАТИКА КУРСУ ЛЕКЦІЙ “ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ХІХ СТ.</p> <p style="text-align: center;"><i>Змістовий модуль 1</i></p> <p style="text-align: center;">Тема 1</p> <p style="text-align: center;">Криза феодално – кріпосницької системи і розвиток нових соціально – економічних відносин на українських землях першої половини ХІХ ст.</p> <p style="text-align: center;">(2 години)</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1.Історіографія проблеми.</p> <p>2.Сільське господарство Наддніпрянщини першої половини ХІХ ст.</p> <p>3.Переростання середньовічної промисловості в індустріальну.</p> <p>4.Соціальна структура українського суспільства першої половини ХІХ ст.</p> <p style="padding-left: 20px;">а) дворянство в Наддніпрянщині. Зародження тенденцій декласування;</p> <p style="padding-left: 20px;">б) купецтво, міщани та селяни.</p> <p style="text-align: right;">Тема 2</p> <p style="text-align: center;">Політичне становище українських земель в складі Російської імперії кінця ХVІІІ – першої половини ХІХ ст. (2 години)</p> <p style="text-align: center;">План</p> <p>1.Осаточна ліквідація автономного устрою українських земель.</p> <p>2.Народонаселення українських земель кінця ХVІІІ –</p>

першої половини XIX

ст.

3. Реакційна внутрішня політика царського уряду на українських землях.

Тема 3

Формування та етапи становлення української національної свідомості в кінці XVIII – на початку XIX ст. (2 години)

План

1. Етапи українського національного відродження в історіографії.
2. Український рух в Російській імперії першої половини XIX ст.

Тема 4

Західноукраїнські землі в складі Австрійської імперії кінця XVIII – початку XIX ст. (2 години)

План

1. Політичне становище західноукраїнських земель кінця XVIII – початку XIX ст.
2. Економічний розвиток Галичини, Буковини та Закарпаття.
3. Початок українського національного відродження на західноукраїнських землях.
4. Революція 1848-1849 рр. в Австрійській імперії та західноукраїнські землі.

Тема 5

Українська культура і національно-духовне відродження у першій половині XIX ст.

Змістовий модуль 2

Тема 5

Скасування кріпацтва і демократичні реформи на українських землях другої половини XIX ст. (2 години)

План

- 1.Історіографія реформ другої половини XIX – початку XX ст.
- 2.Причини падіння кріпосного права.
- 3.Селянська реформа 1861 року.: підготовка та проведення в українських губерніях.
- 4.Буржуазні реформи 60 – 70-х років та їх реалізація в Україні.

Тема 6

Розвиток промисловості та сільського господарства України в пореформений період. (2 години)

План

- 1.Історіографія проблеми.
- 2.Господарський потенціал України пореформеної доби.
- 3.Аграрні відносини в Наддніпрянській Україні в пореформений період.
- 4.Розвиток внутрішньої і зовнішньої торгівлі.

Тема 7

Становлення і консолідація нації та піднесення національного руху на Україні другої половини XIX ст. (2 години)

План

- 1.Історіографія проблеми.
- 2.Становлення української нації.
- 3.Український національний рух другої половини XIX ст.

Тема 8

Західноукраїнські землі в складі Австрійської імперії другої половини XIX ст. (2 години)

План

- 1.Еволюція державного устрою Австрійської імперії.
- 2.Економічне становище Галичини, Буковини і Закарпаття.
- 3.Суспільно – політичний рух на західноукраїнських землях другої половини XIX ст.
- 4.Становище робітничого класу і селянства та їх боротьба за свої права.

Тема 9

Українська культура другої половини XIX ст. (2 години)

План

- 1.Розвиток освіти та науки.
 - 2.Драматургія й театр.
 - 3.Образотворче мистецтво.
- Всього 20 год.

Тематика семінарських занять:

Тема 1 . Українські землі та європейська дипломатія кінця XVIII-

першої половини XIX ст. (2 години)

План

1. Українські землі після ліквідації Гетьманщини і поділів Польщі.
2. Українське козацтво – об’єкт російської й турецької дипломатії.
3. Українські землі в російсько – турецьких війнах на рубежі XVIII-XIX ст.
4. Європейська політика й Україна періоду наполеонівських війн.

Тема 2. Криза кріпосницької системи і розвиток нових соціально – економічних відносин на українських землях у складі Російської імперії першої половини XIX ст. (4 години)

Заняття 1

План

1. Занепад кріпосницьких та зародження ринкових відносин.
2. Початок промислового перевороту.
3. Розвиток торгівлі. Міста.

Заняття 2

План

1. Зміни в соціальній структурі селянства.
2. Формування промислової буржуазії та робітництва.
3. Формування національної інтелігенції.
4. Соціальна боротьба і селянські рухи першої половини – середини XIX ст.

Тема 3. Суспільно-політичний рух на українських землях в першій

половині XIX ст. (2 години)

План

1. Опозиційність масонських лож.
2. Діяльність декабристських організацій в Україні.

3. Політичний гурток у Харкові й політизоване вільнодумство в Ніжинській гімназії
4. Польський визвольний рух і Україна. Діяльність таємної організації «Співдружність польського народу» на Правобережній Україні.

Тема 4. Кирило – Мефодіївське товариство

(2 години)

План

1. Створення і склад товариства.
2. Програмні документи і практична діяльність членів товариства.
3. Розгром товариства і його історичне значення.
4. Тарас Шевченко в українському національному русі.

Тема 4. Західноукраїнські землі в першій половині XIX століття. (4 години)

План

1. Політичне становище і соціально-економічний розвиток.
2. Національне відродження на західноукраїнських землях. «Руська трійця».
3. Національно-визвольний рух на західноукраїнських землях під час революції 1848-1849 р. Головна руська рада. Збройне повстання у Львові.

Тема 6. Українська культура першої половини XIX століття.

(2 години)

План

1. Наука і освіта.
2. Становлення нової української літератури.
3. Мистецтво.
4. Традиційно-побутова культура.

Змістовий модуль 2

Тема 7. Скасування кріпацтва та демократичні

**реформи 60-70-х рр. ХІХ ст., їх реалізація в
Україні.**

(4 години)

План

1. Позиція поміщиків, селян й інтелігенції України щодо змісту й шляхів проведення реформи напередодні та в ході її реалізації.
2. Основні законодавчі акти реформи.
3. Наділення українських селян землею згідно з “Місцевими положеннями”. Введення в дію уставних грамот. Організація викупу землі селянами. Укладення викупних угод.
4. Умови звільнення дворових селян і кріпосних робітників. Поширення основних положень реформи 1861 р. на державних й удільних селян.
5. Реформи місцевого самоврядування та особливості їх запровадження в Україні.
6. Інші реформи царського уряду:
 - а) судова;
 - б) військова;
 - в) в галузі освіти і цензури;
 - г) фінансово-банківської системи.

**Тема 8. Розвиток капіталізму в Наддніпрянській
Україні в 60-90-х роках ХІХ ст. (4 години)**

План

1. Селянське господарство в пореформений період:
 - соціальний розклад селянства, його еволюція до капіталізму;
 - пережитки феодалізму та їх вплив на селянське господарство;
2. Поміщицьке господарство після реформи. Його еволюція до капіталізму.
3. Розвиток капіталізму в промисловості.
4. Зміни в соціальній структурі господарства:
 - зростання буржуазії та її особливості;
 - формування пролетаріату та його

становище в 60-90-х рр. ХІХст.
5.Розвиток міст і торгівлі.

**ТЕМА 9. Національне і суспільно-політичне життя
в Україні у другій половині ХІХ ст. (4 години)**

План

Заняття1

1. Місце української громади Петербурга в загальногромадівському русі . Журнал “Основа”.
2. Перший етап громадівського руху.
3. Польське повстання 1863-1864 рр. і відгуки на нього в Україні.

Заняття 2

1. Другий етап громадівського руху.
М.Драгоманов.
2. Активізація громадівського студентського руху в 90-х роках.
3. Опозиційна діяльність земств.

**Тема10. Західноукраїнські землі в другій половині
ХІХ ст.**

(2 години)

План

1. Соціально – економічний розвиток західноукраїнських земель в пореформенний час.
2. Становище робітників і селян. Селянський та робітничий рух.
3. Український народівський рух між москвофілами і польським національним рухом.
4. Створення перших політичних партій: умови і перспективи.

**Тема 11. Зміни в соціальній та національній
структурі української нації другої половини ХІХ
ст. (2 години)**

План

1. Народонаселення українських земель наприкінці

XIX ст.

2. Еміграція українців в межах Російської імперії.
 3. Еміграція українців в США, Канаду, Аргентину та Бразилію.
- Всього 20 годин.

ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.

Тема 1. Україна у французько-російській війні 1812 р. (5 години)

Тема 2. Українське національне відродження у першій половині XIX ст. (3 години)

Тема 3. Україна в Кримській війні 1853-1856 рр. (5 годин)

Тема 4. Політична діяльність таємних організацій, гуртків і груп в Україні другої половини XIX ст. (5 годин)

Всього: 20 годин

1. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

(Орієнтовна тематика рефератів, повідомлень, мультимедійних презентацій)

1. Родини Яхненків і Семеренків в житті України 1 пол. XIX ст.
 2. Розвиток української національної ідеї в 1 пол. XIX ст.
 3. Масонський рух в Україні в 1 пол. XIX ст.
 4. Декабристи і наш край.
 5. Військові поселення Єлисаветградщини.
 6. Особливості декабристського руху в Україні.
 7. Повстання Чернігівського полку
 8. Вплив української тематики на формування ідеології декабристського руху.
2. Чумацький промисел в Україні.
 3. Роль Т.Г.Шевченка у формуванні національної ідентичності українців.
 4. Українська культура 1 пол. XIX ст.: між російським і

польським впливом.

5. Роль і місце І.Котляревського у національно-культурному відродженні України: Літературна творчість та громадська діяльність.
6. М.Гоголь: російськомовний письменник з українською душею.
7. Перші мовознавчі дослідження в Україні. Дискусія про українську мову 30-40-х рр. ХІХ ст.
8. Становлення українознавства як науки. Формування наукових центрів українознавства в 1 пол. ХІХ ст.
9. Популяризація історичного минулого в творах російських і українських літераторів в 1 пол. ХІХ ст.
10. Наукові та суспільно-політичні погляди М.Костомарова.
11. М.Костомаров про ментальні відмінності українців і росіян у нарисі «Две русские народности».
12. Наукові та суспільно-політичні погляди П.Куліша.
13. Ставлення В.Белінського до Т.Шевченка, П.Куліша та української мови
14. Наш край в 1 пол. ХІХ ст.
15. Російсько-турецька війна поч. ХІХ ст. та участь у ній українських козаків.
16. Україна в планах Наполеона.
17. Русинство та його витоки: проблеми, судження.
18. Інвентарна реформа та її реалізація на Правобережній Україні.
19. Заснування Київського університету.
20. Заборона греко-католицької церкви на Правобережжі.
21. Вихідці з України – герої війни 1812 р.
22. Народний герой Лук'ян Кобилиця
23. Українські історики 1 пол. ХІХ ст.
24. Культурний розвиток західноукраїнських земель 1 пол. ХІХ ст.
25. Українське козацтво після зруйнування Запорізької Січі.
26. Роль греко-католицького духовенства в національно-духовному піднесенні на західноукраїнських землях.
27. Антиукраїнська політика Росії в галузі культури в середині-ІІ пол. ХІХ ст.

28. Заснування і діяльність культурно-освітнього товариства “Просвіта”.
29. Культурне життя Єлисаветградщини другої половини ХІХ ст.
30. В.Антонович – історіограф українського козацтва.
31. Русинство та його витoki: проблеми, судження.
32. Роль іноземного капіталу в розвитку Донецького і Криворізького басейнів.
33. Наш край після скасування кріпосного права: економічний розвиток.
34. Розвиток капіталізму в сільському господарстві України II пол. ХІХ ст.
35. Національно-культурні утиски українців в царській Росії 60-80-х рр. ХІХ ст.
36. Викупні платежі селян за землю.
37. Еміграційні процеси в Наддніпрянській Україні кінця ХІХ – поч. ХХ ст.
38. Переселенський рух на західноукраїнських землях кінця ХІХ – поч. ХХ ст.
39. Заснування Харківського університету.
40. Роль НТШ як прообразу Академії наук.
- 38 годин на виконання індивідуального завдання.**
- Всього:58 год.**

Критерії оцінювання роботи студентів

- Курс орієнтований на рейтингову систему оцінок у балах. Максимальна кількість балів на курс – 100, з них:
- за роботу на семінарах – до 30 балів: не менше 4 змістовних виступів в обговоренні – до 20 балів, укладання словника-довідника основних понять і термінів -10 балів.
- за роботу на лекціях – до 20 балів (конспектування лекцій або навчальної літератури по темам – до 20 балів)
- за самостійну поза-аудиторну роботу – конспектування навчальних програм з історії України та всесвітньої історії 35 до 9 класу за оновленою програмою НУШ до 50 балів;

Форми контролю та критерії оцінки

Упродовж викладання курсу передбачається *поточний контроль*, що здійснюється під час проведення семінарських занять і консультацій у формі опитування (індивідуального та фронтального) завдань до семінарських занять. Максимальний бал за виступ з питань певної теми модуля на семінарському

занятті – 5 балів:

Кількість балів	Критерії оцінювання
5	студент повністю засвоїв теоретичний матеріал, логічно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, бачить міжпредметні зв'язки, наводить аргументи, робить посилання на джерела і літературу. Обов'язковим є ознайомлення з додатковою літературою, її опрацювання і використання під час виступів. Студент робить висновки, висловлює гіпотези, дискутує
4	Студент засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його, наводить приклади, однак є незначні проблеми з усвідомленням системних зв'язків, коментарем теоретичного матеріалу. Не завжди дотримується логіки викладу, припускається незначних помилок чи неточностей.
3	Студент засвоїв матеріал на рівні переказування, відтворює вивчене не завжди логічно, з помилками.
1-2	-Студент невпевнено переказує матеріал, не завжди вправно ілюструє його. Під час відповіді потребує допомоги, допускає помилки -Студент робить суттєві доповнення.

Підсумковий(семестровий)контроль

Підсумковою формою контролю з дисципліни є **залік**,

який проводиться відповідно до графіку навчального процесу;

перекладання прострочених завдань проводиться відповідно до графіка перекладання.

Політика курсу

Політика відвідування і подання виконання завдань. Які вимоги щодо роботи (активності) студента (на заняттях, самостійної роботи)? Вимоги викладача щодо окремих моментів організації навчання (до активності на заняттях, обсягу письмових робіт, кількості та якості презентацій тощо). Політика академічної доброчесності (зокрема, щодо самостійності виконання завдань, користування смартфоном тощо)

1. Опанування курсу історії України XIX ст. передбачає обов'язкове відвідування лекцій та практичних занять, а також виконання самостійної роботи.

2. Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін.

3. Якщо студент відсутній з поважної причини, він має можливість здати виконані завдання на консультації.

4. Всі етапи самостійної роботи презентуються студентами на практичних заняттях.

Інформаційне забезпечення

онлайн-ресурси, програмне забезпечення...

http

Сайт Україна Incoqnita (www.incoqnita.day.kiev.ua).

<http://istoryk.at.ua/>

	<p>http://undip.org.ua/</p> <p>http://www.startpedahohika.com/</p> <p>http://history.org.ua/uk</p> <p>http://mon.gov.ua/</p> <p>https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/</p> <p>https://www.schoollife.org.ua/</p>
<p>Матеріально-технічне забезпечення</p>	<p><i>Лабораторія історії ФІП, проектор, ноутбук, смартфон, наукова література, презентаційні матеріали</i></p>
<p>Рекомендована література</p>	<p style="text-align: center;">РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА</p> <p style="text-align: center;">Основна</p> <p>Аркуша О.Г., Когдратюк К.К., Мудрий М.М., Сухий О.М. Час народів. Історія України ХІХ століття: Навчальний посібник / За аг. Ред.. М.М.Мудрого. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Багалій Д.І. Історія Слобідської України. – Харків, 1990. 2. Борисенко В.Й. Курс української історії. – К.,1996, 1998. 3. Верига В. Нариси з історії України (кінець ХVІІІ – початок ХХ ст.). – Львів, 1996. 4. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації ХІХ – ХХ століття – К.,2019. 5. Грушевський М.С. Ілюстрована історія України. – Львів, 1990. 6. Його ж. Очерки истории украинского народа. – К.,1991. 7. Дорошенко Д.І. Нарис історії України. – В 2-х т. – Львів, 1991. 8. Ефименко А.Я. История украинского народа. – К.,1990. 9. Історія Української РСР. У 8-ми т., 10 кн. – К., 1977 – 1985. – Т.3. 10. Історія України в особах (ХІХ – ХХ ст.). – К., 1995. 11. Історія України (під заг. редак. В. Смолія). – К., 1997. 12. Крип'якевич І.П. Історія України. – Львів, 1990. 13. Лановик В. та ін. Україна і світ (економічна історія України у світовому контексті). – К., 1997. 14. Його ж. Історія господарства: Україна і світ. –

К.,1995.

- 15.Панченко П.П., Славов В.П., Шмарчук В.А. Аграрна історія України. – К.,1996.
- 16.Полонська – Василенко Н.В. Історія України. – К.,1991.
- 17.Попович М. Нарис історії культури України. – К.,1999.
- 18.Плохій С.Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. - Харків, 2016..
- 19.Проблеми історії України ХІХ – поч. ХХ ст.: Зб. наукових праць відділу історії України ХІХ – поч. ХХ ст. Інституту Історії України НАН України. – К., 2000 –2005.
- 20.Реєнт О.П. Україна в імперську добу (кінець ХVІІІ – поч. ХХ ст.). – К., 2003.
- 21.Рибалка І. Історія України. Частина 2. Від початку ХІХ ст. до лютого 1917 року. – Харків, 1997.
- 22.Сарбей В.Г. Національне відродження України. Україна крізь віки. – Т.9. – К.,1999.
- 23.Субтельний О. Історія України. – К.,1991.
- 24.Українська культура. – К.,1993.

Додаткова

- **Жулинський М. Г.** Історія української літератури ХІХ ст. : підруч. : у 2 кн. / М. Г. Жулинський. – К., 2006. – Кн. 2.
- **Забужко О.** Філософія української ідеї та європейський контекст / О. Забужко. – К., 1993.
- **Забужко О.** Шевченків міф України / О. Забужко. – К., 1997.
- **Забужко О. С.** Філософія української ідеї : Франківський період / О. С. Забужко. – К., 1993.
- **Зайцев П.** Життя Тараса Шевченка / П. Зайцев. – К., 2004.
- Історія української музики : у 6 т. – К., 1990.
- **Крвавич Д. П.** Українське мистецтво : навч. посіб. / Д. П. Крвавич, В. А. Овсійчук, С. О. Черепанова. – Львів, 2005.
- **Лобановський Б. Б.** Українське мистецтво другої половини ХІХ ст. – поч. ХХ ст. / Б. Б. Лобановський, П. І. Говдя. – К., 1989.
- **Лук М. І.** Етичні ідеї в філософії України другої половини ХІХ – початку ХХ ст. / М. І. Лук, В. С. Лісовий. – К., 1993.
- Митці України : енциклопедичний довідник / ред. А. В. Кудрицького. – К., 1992.
- **Огородник І. В.** Українська філософія в іменах / І. В. Огородник, М. Ю. Русин. – К., 1997.
- **Попович М. В.** Національна культура і культура нації / М. В. Попович. – К., 1991.
- **Степовик Д. В.** Українське мистецтво першої половини ХІХ ст. / Д. В. Степовик. – К., 1982.

- Українська культура: історія і сучасність : навч. посіб. / за ред. С. О. Черепанової. – Львів, 1994.
- **Хижняк З.** Києво-Могилянська академія / З. Хижняк. – К., 1991.
- **Шпорлюк Р.** Українське національне відродження в контексті європейської історії кінця XVIII – початку XIX ст. // Україна. Наука. Культура. – К., 1991. – Вип. 25.
- **Шпорлюк Р. І.** Українське національне відродження (XVIII – XX ст.) / Р. І. Шпорлюк. – К., 1991.
- Шреєр-Ткаченко О. Я. Історія української музики О. Я. Шреєр-Ткаченко. – К., 1980.
- **Щербаківський В.** Українське мистецтво / В. Щербаківський. – К., 1996.
- **Білецький П. О.** Нариси з історії українського мистецтва. Українське мистецтво другої половини XVII–XVIII ст. / П. О. Білецький. – К., 1981.
- **Білецький П. О.** Апостол України: життя і творчість Тараса Шевченка / П. О. Білецький. – К., 1998.

ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ

1. Восстание декабристов: Материалы по истории восстания декабристов. – М. – Л., 1929. – Т.6.
2. Зародження робітничого класу на Україні. Середина XVIIIст. – 1961 р. Зб. док. і мат. – К.,1982.
3. Історія Русів. – К., 1991.
4. Кирило – Мефодіївське товариство: У 3-х т. – К.,1990.
5. Мемуары декабристов. Южное общество. – М.,1982.
6. Отмена крепостного права на Украине. Сб. документов и материалов. – К.,1961.
7. Русалка Дністровая: Документи і матеріали. – М.,1989.
8. Селянський рух на Україні. Зб. документів і матеріалів. 1826 – 1849. – К.,1985.; 1850 – 1861. – К.,1988.
9. Робітничий рух на Україні: Становище та боротьба робітничого класу. 1861 – 1884. – К., 1986.
- 10.Робітничий рух на Україні (1885 – 1894): Зб. док. і мат. – К.,1990.
- 11.Хрестоматія з історії Української РСР. – Т.1. – К.,1959; Т.2. – К., 1961.
- 12.Історія української культури : зб. матеріалів і документів / упоряд. Б. І. Білик та ін. – К., 2000.

